

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Kås Hoved

Natura 2000-område nr. 31
Habitatområde H31

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Kås Hoved
Natura 2000-område nr. 31
Habitatområde 31

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, stilkege-krat, kystlagune, surt overdrev, tør he-
de, strandeng. Skovkontinuitet, epifytter, laver, mosser, rødlistearter.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-117-7

ISBN nr.

978-87-7091-118-4

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Kås Skov

Fotograf: Karen Thingsgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Kås Hoved (nr. 31). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	10
Igangværende pleje og genopretning	11
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	11
<i>Vurdering af tilstand</i>	12
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	14
Målsætning	15
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	16
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	17
<i>Modstridende interesser</i>	17
Indsatsprogram	18
<i>Generelle retningslinjer</i>	18
<i>Konkrete retningslinjer</i>	19
<i>Forslag til virkemidler</i>	19
Sammenhæng og synergi med vandplan	20
Strategisk miljøvurdering	20
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	21
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	22
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	23
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	26

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

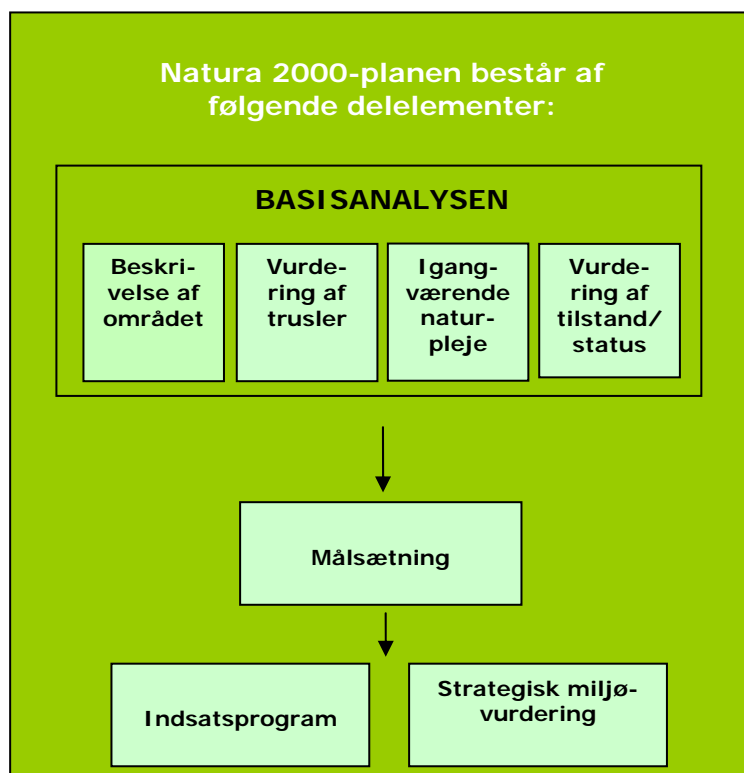
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Limfjorden og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 396 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H31. På Naturstyrelsens hjemmeside [Naturstyrelsens hjemmeside](#) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000 plan

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 31		
Naturtyper:	Lagune (1150) Strandvold med flerårige planter (1220) Strandeng (1330) Brunvandet sø (3160) Kalkoverdrev (6210) Kildevæld (7220) Stilkege-krat (9190)	Strandvold med enårige planter (1210) Kystklint (1230) Søbred med smårter (3130) Tør Hede (4030) Surt Overdrev (6230) Rigkær (7230) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Stor Vandsalamander (1166)	Odde (1355)

Figur 2. Naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Natura 2000-området består af hævet stenalderhavbund og morænebakker fra istiden. Jordbunden er som følge af de forskellige dannelsesmåder meget varieret og består på de højere liggende arealer af sandet, hhv. leret moræne med stedvise smeltevandsaflejringer og flyvesand. De lavere liggende dele af det marine forland består for størsteparten af hævet havbund, samt strandvoldssletter. Skrænten ved Kås Hoveds vestside er en vigtig geologisk lokalitet.

I forgrunden græsset surt overdrev. I baggrunden ses en del af Kaas Skov. Foto: Karen Thingsgaard 2009.

Kås skov (inklusive Brigsbjerg Krat) udgør en af Danmarks ældste og antagelig mest oprindelige skove. Skoven er kun svagt påvirket af mennesker, og den indeholder en række gammelskovedindikatorer, der vidner om lang skovkontinuitet og eksistens af naturskovslignende forhold over lang tid.

*Naturskov med uforstyrret hydrologi, Kås Skov maj 2008
Foto: Karen Thingsgaard*

Skoven har en meget divers epifytflora, og rummer omkring 50 arter af rødlistede laver og en række sjældne mosser. Kås skov anses for at være Danmarks artsrigeste, når det gælder laver, og er en lokalitet af international betydning. Skoven består hovedsagelig af stilk-eg og vinter-eg af lokal oprindelse, med islæt af andre træarter. Størstedelen af egekrattet er domineret af vinter-eg. I krattet forekommer bl.a. storblomstret kodriver. Lysåbne skovbryn og skovlysninger huser den rødlistede dagsommerfugl, brun pletvinge.

*Stilkeke-krat i god tilstand. Gammelskovsindikatoren Almindelig Lungelav (*Lobaria pulmonaria*) har måske Danmarks største bestand i Kås Skov. Kås Skov maj 2008. Foto: Karen Thingsgaard*

Natura 2000 plan

I tilknytning til Brigsbjerg Krat findes rester af kalkoverdrevsvegetation, som er under tilgroning.

Strandengene nord for Kås Skov rummer en karakteristisk strandengsvegetation, der i hvert fald tidligere også har omfattet meget sjældne arter som baltisk ensian. Strandvoldsystemerne nord og nordvest for Kås skov er voksested for den fredede og rødlistede strand-hornskulpe, der her har et af sine få kendte danske voksesteder. Samme sted findes en bestand af den mindre almindelige strandlimurt.

Heder, græsheder og overdrev udgør store græssede arealer syd for skoven, ligesom et ca. 19 ha stort areal med opvækst af vedplanter kiler sig ind i skoven. Dette areal, der er i succession mod egekrat, er levested for arter, der er knyttet til en mosaik af lysninger i forskellige tilvoksningsstadier.

Hedearealerne rummer karakteristiske arter som guldblomme og spredte almindelige ene. Den meget sjældne bredbægret ensian er kendt fra heder/overdrev på Kås Hoved.

*Pletafrændt hedelyng på Kås Hoved.
Foto: Karen Thingsgaard 2009*

Kås Sø er en ca. 70 ha stor kystlagune. Saltholdigheden svinger mellem 5 og 15 promille og almindelig havgræs dominerer som undervandsplante. Odder vides at benytte området. Søen indgår som odderhabitat for en del af den samlede og formentlig store bestand i Limfjorden. Langs vestsiden af Kås Sø findes vældprægede områder med varierende rigkærs- og fattigkærsvegetation. Arealerne vides at rumme eller have rummet mindre almindelige arter som festgræs. Langs østsiden af Kås Sø ved Brigsbjerg Hage har der bl.a. tidligere vokset ekstremrigkærsarten sump-hullæbe, og de gullistede følgearter vibefedt, engblomme samt fredede gøgeurter. Natura 2000-

området rummer en del mindre søer og vandhuller, hvoraf nogle er gamle tørvegrave.

*Stor vandsalamander forekommer i flere småsøer i området.
Foto: Peter Bundgaard Jensen*

Nogle af disse vandhuller huser en bestand af padder, herunder bl.a. stor vandsalamander. Den gullistede skærmpilant, svømmende sumpskærm, forekommer også i småsøer i området.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Kås Hoved findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#)
Natura 2000-området ligger i Skive Kommune og indenfor vandplan-området hovedvandopland Limfjorden.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Næringsstofbelastning af Kås Sø udgør en trussel. Kvælstof og fosfor belastningen fra oplandet og/eller frigivelse af ophobet næringsstof fra lagunens bund er fortsat så stor, at lagunen fremstår som eutro-

fieret.

Luftbåren deposition af kvælstof: Kvælstofdeposition udgør en trussel mod naturtyperne tør hede, surt overdrev og stilkege-krat og elle-og askeskov idet laveste tålegrænse er overskredet. Tålegrænserne er ligeledes overskredne for områdets brunvandede søer og søbred med småurter.

Tilgroning. Opvækst af skyggende træer i randen af områdets mindre vandhuller udgør et problem for padder, herunder især stor vandsalamander. Enkelte vandhuller er også truet af naturlig tilgroning, der decimerer vandfladen.

Invasive arter Rynket rose udgør en trussel mod flerårig vegetation på strandvolde og dermed også mod den fredede art strandhornskulpe, samt strand-limurt, og mod naturlig dynamik på strandvoldssystemerne.

Problemarter: Ørnebregne optræder invasivt på arealer i den sydlige del af habitatområdet.

Igangværende pleje og genopretning

Kås Hoved er omfattet af en fredning, der bl.a. har til hensigt at sikre arealet mod udstykning, forhindre forurening af søen ved tilløb, samt tage vare på skovene og strandhornskulpe.

Ejeren har i 2008 i samarbejde med Skive Kommune genetableret græsning på rigkærsarealer ved Brigsbjerg Hage.

Den invasive art, rynket rose, der udgør en trussel mod strandvoldsvegetationen, bekæmpes i et vist omfang, idet ejeren er opmærksom på problemet.

Der er indgået egekrataftaler på hovedparten af Kås Skov inkl. Brigsbjerg Krat (85 ha). De kortlagte stilkege-krat på fredskovpligtige arealer er omfattet af egekrataftale. 238 ha lysåbne arealer plejes via MVJ-aftale.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

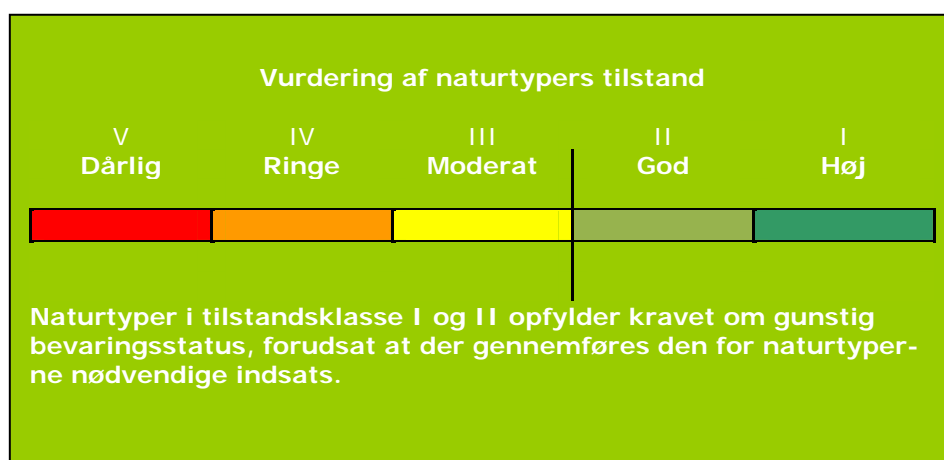
Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og træ Kronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for de af Natura 2000-områdets naturtyper, der er tilstandsvurderede. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

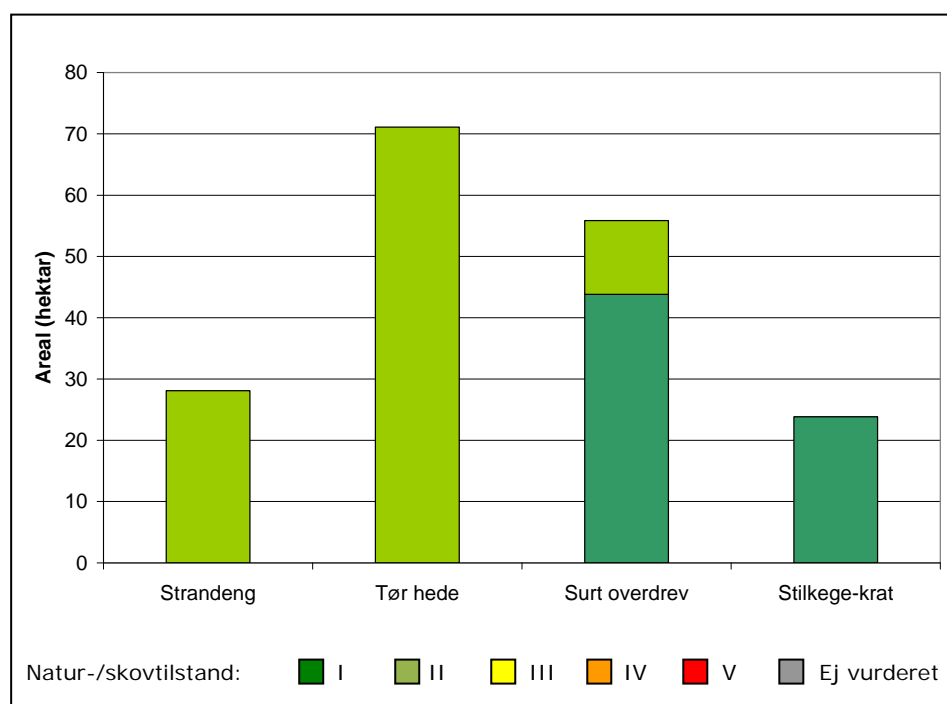
For skovnaturtyperne i området gælder, at det kun er fredskovpligti-

Natura 2000 plan

ge arealer, som på nuværende tidspunkt er kortlagt. Således er tilstanden nedenfor kun vurderet for fredskovspligtige skovnaturtyper.

For elle- og askeskov gælder, at den kun er fundet på mindre arealer i mosaik med stilkege-krat. Disse arealer er ikke tilstandsvurderede.

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, større søer, vandløb, marine naturtyper samt fugle og andre arter.

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området.

De 28 ha strandeng er beregnet til tilstandsklasse II, primært fordi strukturen er fin. Der er kortlagt 71 ha tør hede, der samlet beregnes til naturtilstandsklasse II på baggrund af strukturtilstandsklasse I og artstilstandsklasse II. Tilstandsvurderingen afspejler, at der er en god struktur og forskellige successionsstadier af dværgbuskvegetationen repræsenteret på hedearealerne.

De 56 ha sure overdrev har også en god struktur, og er beregnet til tilstandsklasse I og II på denne baggrund.

Der er kortlagt 24 ha stilkege-krat. Hele arealet med stilkege-krat er vurderet til skovtilstandsklasse I.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](#)

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (Figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den

Natura 2000 plan

for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Strandenge, da hele det kortlagte areal er i god naturtilstand
- Odder på baggrund af viden om artens forekomst inden for området, og på baggrund af artens positive bestandsudvikling i Jylland de seneste år

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Kystlagune på grund af næringsbelastning
- Strandvold med flerårig vegetation som følge af tilgroning med rynket rose
- Tør hede, surt overdrev, stilkege-krat og elle- og askeskov som følge af, at den laveste tålegrænse for kvælstofdeposition er overskredet.
- Søbred med småarter og brunvandede søer, idet laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet
- Stor vandsalamander pga. tilgroning af ynglevandhullerne

Prognosen er ukendt for:

- Strandvold med enårige planter, da naturtypens udbredelse indenfor området endnu ikke er kortlagt.
- Kystklint da naturtypens udbredelse indenfor området endnu ikke er kortlagt.
- Kilder da naturtypens udbredelse indenfor området endnu ikke er kortlagt.
- Riggær da naturtypens udbredelse indenfor området endnu ikke er kortlagt.
- Kalkoverdrev da naturtypens udbredelse indenfor området endnu ikke er kortlagt.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal end-

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

videre fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Kås Hoved

- Det overordnede mål for området er, at Kås Hoved i sin helhed fremstår som et sammenhængende, varieret naturområde med den dertil knyttede biodiversitet. Området præges af kontinuitet. Et langsigtet højt prioriteret mål er, at stilkege-krattet sikres fortsat høj naturtilstand og kontinuitet. Udenfor skoven sikres ekstensiv drift af lysåbne naturtyper, således at kulturlandskabets lysåbne, våde og tørre naturtyper vekselvirker med kystlagunen og skoven og huser en naturtypekarakteristisk biodiversitet.
- Stilkege-krat i høj naturtilstand øges arealmæssigt, idet der søges opnået gode levesteder for en varieret insektfauna i tilknytning til randområder og nye skovarealer.
- Områdets lysåbne naturtyper sikres ekstensiv drift/pleje og sikres eller bevæger sig mod god-høj tilstand.
- Lagunen Kås Sø bevæger sig mod god-høj naturtilstand og småsøerne i området fastholder god naturtilstand eller bevæger sig mod høj naturtilstand.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Baggrunden for den overordnede målsætning

I dette natura 2000 område er der specielt fokus på stilkege-krattet, der er unikt på grund af lang skovkontinuitet og naturnær, ekstensiv drift. Kås Skov egekrattene har således meget lang kontinuitet og er af både national og international betydning som levested for bl.a. sjældne laver. Naturtyperne rigkær og kalkoverdrev er også truede naturtyper, og disse er gennem de seneste årtier reducerede som følge af tilgroning med høje urter og græsser, samt opvækst af vedplanter.

Området huser en sjælden flora på strandvoldene. Denne flora er truet som følge af kolonisation af rynket rose. Området rummer et potentiale for at øge arealet med stilkege-krat ved fri succession, samt på sigt at retablere rigkær og kalkoverdrev som lavtvoksende/lysåbne naturtyper.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for stor vandsalamander og odder stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Invasive arter og uønskede problemarter bekæmpes generelt, og deres spredning forebygges, hvor det er muligt.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Der er *ikke* konstateret modstridende interesser i forhold til udpegningsgrundlaget, men det kan være nyttigt at have sig for øje, at

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

eventuel oprensning af vandhuller/små søer til gavn for stor vandsalamander vil kunne skade værdifuld vegetation og levesteder for truede plantearter. Ved at foretage en konkret vurdering inden eventuel oprensning iværksættes, vil det være muligt at tilgodese både hensynet til levested for stor vandsalamander og karakteristisk vegetation med sjældne plantearter som f.eks. svømmende sumpskærm, der forekommer i de pågældende små søer og som sådan sikre den samlede biodiversitet.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunalbestyrelsernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i rigkær, kildevæld og på strandenge. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for odder og stor vandsalamander.*
- 1.5 *Der sikres levesteder for odder under hensyntagen til artens sårbarhed overfor forstyrrelser.*
- 1.6 *Invasive arter som rynket rose og glansbladet hæg bekæmpes og deres spredning forebygges med bedst kendte metoder i de tilfælde, hvor det er muligt.*
- 1.7 *Uønskede arter som f.eks. gyvel og ørnebregne bekæmpes, og deres spredning forebygges med bedst kendte metoder i de tilfælde, hvor det er muligt.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Skovnaturtyper sikres.*
- 3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen sikres mod ødelæggelse.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og fore-

tager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 31

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H 31 (vandret skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med grå afgrænsning og skravering.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det pågældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de ek-

sterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen
Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N31 Kås
Hoved

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se [Naturstyrelsens hjemmeside](#) under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk